

לילה אחד עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה עשירית / גליון תכד
ערש"ק פרשת נח ה'תשע"ד

אם לא הי' אור בעולם - מה הצורך בחלון התיבה?

מדוע נאסרו גויים לשבות ביום ששבת הקב"ה?

דין שליחות בכ"נ

'יריד' בבית פושט הנבלות



פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת נח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תכד), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מאתיים שנה להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני תרי צנתרי דדהבא, לומדי ותמכי אורייתא,
רודפי צדקה וחסד, ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו,
תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:

[ע"פ סדר הא"ב]

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב ראובן זאיאנץ,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב,
הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

1469 President St.

#BSMT

Brooklyn, NY 11213

718-534-8673

www.likras.org • Likras@likras.org

ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-738-3734

הפצה: 08-9262674

נרפס באדיבות

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237

718-628-6700



תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

לאיזה צורך נצטווה נח לעשות "צהר" לתיבה?

"מה תועלת חלון התיבה אם לא הי' אור בכל יום מימי המבול" / באם לא הי' אור – איך ראה נח שחרבו פני האדמה? ואיך פרחת היונה, ואיך ראתה אם יש מקום לנוח ואת העלה שטרפה? / ביאור נפלא בפירושי רש"י על תיבת "צוהר", ויישוב הקושיות והסתירות לפירושים אלו

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 19 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

יום וליילה לא ישבותו: משמעות ב' אלפים תוהו ע"ד הפנימיות

גוי ששבת חייב מיתה / הקשת תוצאה מעידון העולם לאחר המבול / ישראל מחברים את הלמעלה מהעולם בעולם / "במנוחתו לא ישכנו ערלים"

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו עמ' 74 ואילך)

טו. פנינים.....

דרוש ואגדה

טז. חידושי סוגיות.....

דין שליחות בבני-נח

יקדים מחקירת הצפע"נ בגדר חיוב בנין התיבה, ויקשה באופן בניינה ע"י נח / יתלה ב' האופנים שמצינו ברש"י שהוא תלוי בחקירה הנ"ל אי החיוב הי' בהבני' עצמה או במציאות התיבה / יסיק בדרך אחרת דלכו"ע החיוב הי' בהבני' עצמה כמו בסוכה, ואיפליגו אי שייך שליח בבני נח

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו עמ' 34 ואילך)

כא. תורת חיים.....

כג. דרכי החסידות.....



לאיזה צורך נצטווה נח לעשות "צהר" לתיבה?

"מה תועלת חלון התיבה אם לא הי' אור בכל יום מימי המבול" / באם לא הי' אור – איך ראה נח שחרבו פני האדמה? ואיך פרתה היונה, ואיך ראתה אם יש מקום לנוח ואת העלה שטרפה? / ביאור נפלא בפירושי רש"י על תיבת "צוהר", ויישוב הקושיות והסתירות לפירושים אלו

בריש פרשתנו מסופר בכתוב אודות מצות ה' לנח שיעשה תיבה, ומפורט הפרטים שבעשייתה; ובתוך הדברים נאמר (ו, טז) "צהר תעשה לתיבה". ומפרש רש"י:

"צהר – יש אומרים: חלון, ויש אומרים: אבן טובה המאירה להם".

והנה, מזה שרש"י הביא שתי השיטות, מובן ששתיהן מתאימות ומובנות ב"פשוטו של מקרא" (כדרכו של רש"י ש"לא באתי לפרש אלא פשוטו של מקרא" (לשון רש"י בפירושו בראשית ג, ח. ג, כד. ועוד)). היינו, שרש"י מספק בין שתיהן ולא הכריע.

אך לכאורה, מהמשך המקראות ופירוש רש"י נראה עיקר כא' הפירושים ולא כחבירו, וצריך ליישב שלא יסתרו הדברים זה את זה, כדלקמן.

ב. ראשית כל יש להעיר (וכמ"ש במפרשי רש"י כאן: רא"ם. גור ארי'. ועוד), דלקמן מפורש (פרשתנו ח, ו) "זיפתח נח את חלון התיבה"; ולכאורה מזה מוכח שאין ה"צהר" האמור כאן "חלון" – דא"כ הי' צריך לומר (כמו שם) "חלון תעשה לתיבה" – אלא ענין אחר.

אבל בדרך הפשט אין זה קושיא, כי אפשר ליישב בפשיטות (וראה גו"א ודברי דוד), שציווי הקב"ה לנח הי' רק בנוגע להאור שעל ידי החלון – ולא להכנסת אויר, חפצים וכיו"ב – ולכן כאן נאמר "צהר" המורה על אור [כמו "צהריים" (ראה פרש"י פנחס כו, יג. מקץ מג, טז. ראב"ע, רד"ק ועוד). וע"ד הלשון "זוהר"];

אלא שלאחרי שכבר נעשה למטרה זו ד"צהר", שוב המשיך נח להשתמש בו גם כ"חלון" שאפשר לשלח על ידו את העורב, ולכן לקמן נאמר "חלון".

ג. אולם אי קשיא הא קשיא, שבפירושו עה"פ שם – "ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה" – מפרש רש"י:

"את חלון התיבה אשר עשה – לצהר, ולא זה פתח התיבה העשוי לביאה ויציאה".

וכבר האריכו המפרשים, דמדבריו אלה משמע שתפס רש"י עיקר כהשיטה ש"צהר" הוא "חלון"; ולכאורה קשה, איך יתיישב עם זה שלפני כן הביא גם להפירוש ש"צהר" הוא "אבן טובה" ולא הכריע ביניהם?

(וזה לשון הרא"ם: "אף על פי ששם פירש אותו כמסופק – 'יש אומרים חלון ויש אומרים אבן טובה' – מהאי קרא משמע שהוא חלון. וכך אמרו בבראשית רבה: הדא מסייעא לההוא דרבי אבא דאמר חלון").

וי"ל דאדרבה: זה שרש"י מפרש את הכתוב שם בהתאם להשיטה ד"חלון" הוא (לא משום שהכתוב שם משמע יותר כשיטה זו, אלא) משום שלפי השיטה ד"אבן טובה" הכתוב שם מובן בפשיטות ואינו צריך בכלל לפירוש.

כלומר (ראה גם לבוש ונחלת יעקב שם. ועוד מפרשים):

מה שהוקשה לרש"י הוא יתור התיבות ("ויפתח נח את חלון התיבה) אשר עשה". ובשלמא להשיטה ד"אבן טובה", מובן מאליה מה שהכתוב מוסיף תיבות אלו – כיון שחלון זה לא נצטווה נח בעשייתו אלא עשאו על דעת עצמו;

אך להשיטה ד"חלון" – הרי תיבות "אשר עשה" מיותרות, דפשיטא שעשה נח חלון זה לאחר שנצטווה בעשייתו!

וע"ז מפרש רש"י שנתכוון הכתוב להשמיענו שהמדובר הוא באותו "חלון" שעשה על פי הציווי ד"צהר", ו"לא זה פתח התיבה העשוי לביאה ויציאה";

כי הי' אפשר לטעות ולפרש שהכוונה ב"ויפתח נח את חלון התיבה" היא לפתח התיבה, כי לפעמים "חלון" ו"פתח" היינו הך – וע"ז קמ"ל שהכוונה היא לאותו "חלון" שנצטווה על עשייתו במיוחד ("אשר עשה") לשם "צהר" (ראה גור ארי' על אתר).

לקראת שבת

ז

ד. ועדיין צ"ע, דלקמן עה"פ "עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו" (ח, כב) מפרש רש"י:

"ויום ולילה לא ישבתו – מכלל ששבתו כל ימות המבול, שלא שימשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה".

והקשה שם הרא"ם: "מה תועלת חלון התיבה אם לא הי' אור בכל יום מימי המבול"? כלומר: איך אפשר לומר שהציווי "צהר תעשה לתיבה", מכוון ל"חלון" שהכניס אורה להתיבה ("צהר") – בשעה שכל ימות המבול לא הי' אור כלל!

ולכאורה הי' אפשר לתרץ (ע"ד הנ"ל ס"ג), שמ"ש רש"י כאן הוא רק לפי השיטה ד"צהר" היינו "אבן טובה"; אבל לפי השיטה ד"צהר" היינו "חלון" אכן שימשו המזלות בעת המבול, ואם כן היתה תועלת מהחלון להאיר בתיבה.

אך כד דייקת אי אפשר לומר כן בנדוד, כי עכצ"ל שדברי רש"י שלא שימשו המזלות הם לכל הפירושים, שהרי זהו פשטות משמעות הכתוב – שהמזלות שבתו בימי המבול.

[יש ממפרשי רש"י שתרצו (ראה שפתי חכמים. ועוד רבים), שבעת המבול נתבטלה רק תנועת (היקף) המזלות בלבד, אבל הי' קצת אור בעולם.

אך קשה לומר כן, כי כמבואר כמ"פ כתב רש"י פירושו בסגנון ברור שגם תלמיד צעיר ("בן חמש למקרא") לא יטעה בכוננתו; ובנדוד: פירוש הפשוט של דבריו "מכלל ששבתו... שלא שימשו המזלות" הוא, שלא עשו שימוש ותפקידם – "להאיר על הארץ" (בראשית א, טו), ולא רק שנתבטלה תנועתם].

ה. ויש ליישב (וראה כעין זה במהרש"ל על רש"י), שהכוונה במ"ש רש"י (שהמזלות לא שימשו) "כל ימות המבול" אינה לכל שנים עשר החדשים שבהם הי' נח בתיבה (ואף שכן הוא ע"ד הדרש – ראה ב"ר פרשתנו לד, יא. ועוד – הרי רש"י כותב רק המוכרח לפי דרך הפשט. ולהעיר מפירוש הרד"ק לפרשתנו ת, כב), אלא רק לארבעים יום הראשונים בלבד שעליהם נאמר (ז, יז) "ויהי המבול ארבעים יום על הארץ", אבל לאחר זה חזרו המזלות לשימושם, ואז היתה התועלת באור שעל ידי החלון.

[או י"ל, שהמזלות לא שימשו עד לאחר המאה וחמשים יום שאז (כמסופר בפרשתנו ת, ב) "ויסכרו... ארובות השמים ויכלא הגשם מן השמים", היינו, שאז חזרו השמים להתנהג כסדרם ובמילא גם המזלות].

ובדרך זו מתורצות גם שאר קושיותיו של הרא"ם:

באם לא הי' אור – איך ראה נח בא' בתשרי, היינו בתוך שנת המבול, שחרבו פני האדמה (ח, ג)?

איך פרחת היונה (ח, ח ואילך), ואיך ראתה אם יש מקום לנוח ואת העלה שטרפה?

לקראת שבת

מהיכן ידע נח את מספר הימים – "ויהי מקץ ארבעים יום" (ח, ו), "ויחל עוד שבעה ימים גו'" (ח, י),
 "ויחל עוד שבעה ימים אחרים גו'" (ח, יב)?

כי כל אלו הם מהימים שלאחר סיום המבול עצמו (ארבעים יום, ולכל היותר – מאה וחמשים),
 ובימים אלה כבר חזרה (אליבא דרש"י) מערכת השמים לסדרה הרגיל. וק"ל.

[אלא שעדיין יש להקשות על השיטה ד"חלון": מה האיר את התיבה בימי המבול הראשונים,
 שבהם לכ"ע לא הי' אור בעולם? ויש בזה אריכות דברים, ועוד חזון למועד בעז"ה].



פנינים

עיונים וביאורים קצרים

צדקתו של נח

נח איש צדיק תמים היה בדרתיו
יש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו ה' צדיק,
ואילו ה' בדורו של אברהם לא ה' נחשב
לכלום
(ו, ט. רש"י)

בדעת ה'יש דורשים לגנאי' צריך להבין:

מאי טעמייהו דרשינן לגנאי ולא לשבח,
ובפרט ש"אפילו בגנותו בהמה טמאה לא דיבר
הכתוב" (בבא בתרא קכג, א. וראה פסחים ג, א),
ואעכ"כ שהתורה לא תדבר בגנותו של נח?

וי"ל הטעם בזה:

כלל זה – שהתורה אינה מדברת בלשון
מגונה – מתייחס רק לסיפורי התורה; משא"כ
בדבר הלכה, שם משתמשת התורה בלשון
הברורה ביותר הגם שהיא לשון בלתי נקיה,
כי פסק הלכה צריך להיאמר בלשון הברור
ביותר שלא יהיה מקום לטעות בנוגע למעשה.

ועד"ז בנדר"ד, בהוספת התיבה
"בדורותיו" – לגנאי, מתכוונת התורה לשלול
טעות בנוגע להנהגה בפועל:

מצינו כמה ענינים בהנהגת נח המורים על
כך שצדקתו לא היתה בשלימות (ראה בפרש"י
ו, ט. ובפרשתנו ז, ז), ולכן, אם התורה היתה
מסתפקת בתיאור צדקתו של נח, היה מקום
לטעות וללמוד מהנהגות אלו הבלתי רצויים,
ומשום הכי מוסיף הכתוב תיבת "בדורותיו",
להורות לנו שהנהגות אלו בלתי רצויים הן,
ואין ללמוד מהם.

(ע"פ לקו"ש חכ"ה עמ' 19 ואילך)

משך זמן עשיית התיבה

עשה לך תיבת עצי נפר וגו'
(ו, י"ה)

מאה ועשרים שנה ה' משתדל בה
(לקח טוב פרשתנו בתהלתו)

צריך להבין:

מדוע נתעכב בעשייתה משך זמן רב כ"כ,
ולא נזדרז בקיום הציווי "עשה לך תיבת עצי
גופר", ובפרט שבזה תלויה הצלתו וקיום
העולם כולו?

ויש לומר בפשטות:

ציווי הקב"ה ה' "עשה לך תיבת גו'",
והיינו שנה בעצמו יבנה את התיבה. ואם ה'
צריך לעשות הכל לבד, מובן היטב אריכות
הזמן. ואדרבה, מופלא הדבר שהספיק לבנות
תיבת שלש מאות אמה אורך וכו' והכל בעצמו
תוך מאה ועשרים שנה לבד, ולא קשה מידי.

(יעויין בלקו"ש חט"ו עמ' 34 ואילך, ועיין לקמן
מדור "חידושי סוגיות" מה שנתבאר בזה בארוכה)



יינה של תורה

ויום ולילה לא ישבותו: משמעות ב' אלפים תוהו ע"ד הפנימיות

גוי ששבת חייב מיתה / הקשת תוצאה מעידון העולם לאחר המבול / ישראל מחברים את הלמעלה מהעולם בעולם / "במנוחתו לא ישכנו ערלים"

ברמב"ם הל' מלכים¹:

עכו"ם ששבת אפילו ביום מימות החול, אם עשאהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה... כללו של דבר אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצוות לעצמן מדעתן.

והוא נלמד בגמרא² מהפסוק בפרשתנו³: "ויום ולילה לא ישבותו". וקשה, דמלשון הרמב"ם משמע שטעם האיסור הוא שאין מניחין אותן "לחדש דת ולעשות מצוות לעצמן מדעתן" – ולכאורה איך משמע זה מן הכתוב ד"ויום ולילה לא ישבותו" המדבר בשבועת ה' שאחר המבול לא יהיו שינויים במע"ב⁴?

(1) פ"י ה"ט.

(2) סנהדרין נח, סע"ב.

(3) ת, כב.

(4) התינוח לשיטת רש"י בגמרא (שם) שפירש מימרא זו (בד"ה אמר רבינא), דב"נ אסורים בכל שביתה שהיא, ולא דוקא שביתה דשבת. ומובן, שכיון שאמר הקב"ה שהארץ תתנהל בסדר מסודר ד"לא ישבותו" אסור לעכו"ם לשבות ולהפסיק עבודת הארץ. אבל לפי הרמב"ם שהוא קשור ותלוי בחידוש דת קשה איך משמע זה בפסוק.

לקראת שבת

יא

ובמדרש עה"פ "ראו כי ה' נתן לכם את השבת"⁵: מהו "נתן לכם"? – לכם נתנה ולא לעכו"ם. מכאן אמרו אם יבואו מעכו"ם וישמרו את השבת לא דיים שאין מקבלים שכר אלא שחייבים מיתה. שנאמר: "ויום ולילה לא ישובתו" וכן הוא אומר: "ביני ובין בני ישראל וגו'" משל למלך יושב ומטרונא יושבת כנגדו העובר ביניהם חייב". משמע, דלדעת המדרש טעם האיסור בשביתת הגוי הוא משום שהשבת ניתנה רק לישראל.

וגם בזה קשה: (א) כנ"ל, איך משתמע הדבר מן הכתוב "ויום ולילה לא ישובתו". (ב) בעצם העניין: מצוות שבת היא "זכר למעשה בראשית" – שהוא ענין לכל באי עולם (דהרי "וביום השביעי שבת מכל מלאכתו" הוא מכל מעשי שמים וארץ ולא רק מענייני ישראל), ומדוע נאסרו גויים לשבות בשביעי.

וביותר קשה ע"פ הידוע שטעם שביתת השבת היא "כדי לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש העולם", ומכיון שאנו חייבים למנוע עכו"ם מלשמר את השבת – עולה שאנו מונעים מהם אמונה בחידוש העולם!

ויובן כל זה בהקדים שאלה בפשטא דקרא ד"עוד כל ימי הארץ וגו' יום ולילה לא ישובתו", דלפי פשוטו מדבר בסדר הנהגת העולם אחר המבול. דבשינוי הגדול בהנהגת ה' את העולם מקודם המבול לאחריו, מצינו דבר והיפוכו:

מצד אחד: קודם המבול, אף ש"זירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד"⁶, מ"מ קיום העולם לא היה דבר בטוח, ועד שהיה יכול להיות מצב ד"וינחם ה' כי עשה גו' אמחה גו"⁷; ורק לאחר המבול הבטיח הקב"ה בכריתת ברית שמבלי הבט על הנהגתם של הברואים – "לא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשית"⁸. ונמצא שאחר המבול נתוסף כוח ותוקף במציאות העולם.

אבל מצד שני (בלשון הרמב"ן⁹): "כאשר בא המבול על הארץ נתקלקל עליהם האויר, והלכו ימותם הלוך וחסור, כי עד המבול היו ימיהם באורך ההוא, ויש מהם שחיו יותר מאדם...". וא"כ אדרבא, מהמבול ואילך נחלש התוקף של העולם!

(5) שמו"ר פכ"ה, יא. וראה דב"ר פ"א כא.

(6) שמות לא.

(7) חינוך מצוה לא-לב.

(8) בראשית א, לא.

(9) בראשית ו, ו-ז.

(10) פרשתנו ח, כא.

(11) בראשית ה, ד. (וראה פרש"י לך יז, יז. תיקוני-זהר תיקון ע' בסופו).

הביאור בזה:

העולם וכל אשר בו נברא "בשביל התורה שנקראת ראשית"¹², ו"תנאי התנה הקב"ה עם מע"ב... אם יקבלו את תורתו"¹³. דכל תכלית בריאת העולם הוא קבלת התורה ע"י ישראל. ומשמעות קבלת התורה הוא הקישור בין ה"עליונים" וה"תחתונים"¹⁴. וכל התקופה שקדמה למתן תורה, ("ב' אלפים תוהו") היא הכנה לקישור זה בין העליונים והתחתונים שנפעל במ"ת.

תקופת זמן זו דקודם מ"ת נחלקת לשתיים: קודם המבול ואחר המבול. דבתקופה דקודם המבול התגלה בעיקר עניין ה"עליונים" (שלא היה קשור עוד עם התחתונים), ובתקופה דאחר המבול התגלה בעיקר עניין ה"תחתונים". ומשעת מתן-תורה ואילך מאחדים ישראל בקיום המצוות את העליונים והתחתונים. וכדלקמן.

במפרשים הקשו¹⁵ על הכתוב¹⁶ "את קשתי נתתי בענן והייתה לאות ברית ביני ובין הארץ" – דלכאורה, כיון שבדרכי הטבע השתקפות השמש בענן יוצרת קשת, מהו ה"אות" שבזה, דזהו דבר טבעי לגמרי. ותיצו דהא גופא מה שמהשתקפות קרני השמש בענן, מתפרטים הקרניים לכמה מיני צבעים (דז"ע הקשת בענן) – הוא טבע שחידש הקב"ה בעולם רק לאחר המבול.

קודם המבול אוויר העולם היה יותר חומרי, וגם העננים (שנעשים מה"אד יעלה מן הארץ") היו יותר חומריים, וקרני השמש שהם דקים במהותם לא יכלו להתגלות דרכם, ובמילא לא היה שייכת כל המציאות של הקשת בענן. ואילו אחר המבול, העולם נעשה יותר מזוכך, והשמש יכולה להתגלות גם דרך העננים, אלא שבמעבר קרני השמש הפשוטות בגוונם בתוך הענן, נחלקים קרני השמש לגוונים שונים ונראית הקשת בענן.

[וכמו שהוא ברוחניות העניינים: קודם המבול היה העולם בשפל המדריגה, ולא היה אפשר לעשות בו "בירור" – ולזה בא המבול לטהר את הארץ, כדי שיוכלו לעבוד ב"עבודת הבירורים"¹⁷].
ומכיון שבקשת מתגלה במיוחד החידוש והטהרה שנעשה בעולם אחר המבול – לכך היא ה"אות ברית ביני ובין הארץ".

ואמנם, דבר זה קשה להולמו: דהרי המבול היה עונש על החטאים שעשו בני-האדם קודם

12 רש"י ורמב"ן בראשית א, א. וראה ב"ר פ"א ד.

13 שבת פח, א.

14 תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג.

15 ראה בפרטיות באור התורה (להצמח צדק) פרשתנו (כרך ג) תרמח, א ואילך.

16 פרשתנו ט, יג.

17 ראה בענין זה בסד"ה את קשתי תרנ"ד (לאדמו"ר מוהרש"ב נ"ע). אור-התורה שם תרנב, סע"א ואילך. פלח הרימון (להרה"ח וכו' ר' הלל מפאריטש) פ' נח ד"ה את קשתי פ"ג. וראה גם תורה-אור (לאדמו"ר הזקן) ריש פרשתנו (ח, סע"ג ואילך. י, רע"א).

לקראת שבת

יג

המבול, דהם השחיתו את הארץ, וע"י המבול נטהרה הארץ מאותם חטאים. ומכיון שאומרים שכל טבע הקשת לא היה קודם לכן, גם לא בשעת הבריאה קודם החטאים – יוצא שע"י המבול נטהרה הארץ יותר מכמו שהייתה בתחילתה קודם החטא!

* * *

בתחילת הבריאה היה העולם שלם, "עולם על מילואו נברא"¹⁸. אלא ששלימות זו הייתה מצד הבורא ית"ש. דהיינו: הקב"ה מצידו ("הלמעלה") ברא עולם שלם – ואמנם בעולם עצמו ("הלמטה") לא היתה ניכרת השלימות שבו, דשלימות זו צריכה להתגלות ע"י מעשי בני-האדם. וקודם המבול לא היה אפשר בכלל לגלות שלימות זו מצד העולם.

לאחרי המבול נתחדשה תכונה חדשה, שגם העולם מצידו (ע"י מעשי בני האדם) יכול להיות שלם. חידוש זה מתגלה גם בקשת-בענן: דקרני השמש הן פשוטות וחסרות גוון, והם מורים על ההתגלות האלוקית מלמעלה (ד"שמש ומגן ה' אלוקים") וזה היה עוד מקודם המבול בשלימות. ע"י המבול נתחדש שגם העננים העולים מלמטה, ורומזים על עבודת התחוננים, גם המה נעשו "עדינים" יותר ועד שהאור של קרני השמש יכול להתגלות בהם – ולהיעשות קשת בענן.

וענין זה הוא תורף החלוקה בין ב' הזמנים דקודם מ"ת: קודם המבול היה "וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד" ולא היה זה סתירה ל"רבה רעת האדם בארץ" ועד שהיתה יכולה להיות הגזירה ד"אמחה". כיוון שכל השלימות שבעולם קודם המבול, אינו עניין אמיתי בתוכן העולם, ורק מכוח בורא העולם. והעולם עצמו יכול להיות באופן שאין שייכת בו עליה¹⁹, וכיון שנתרחק העולם כ"כ מה' – ועליה לא שייכת בו, אין טעם להמשיך ולהחיותו, וזה הביא למבול.

אבל אחר המבול, כשהעולם יכול תמיד להתקרב לקב"ה, אזי גם בשעה שבפועל ממש בני-האדם אינם הולכים בדרך הישר, מ"מ מאחר והם יכולים בכוח התשובה לחזור אל הבורא ית"ש, לכן "לא יכרת כל בשר... ולא יהי עוד מבול וגו'".

זהו גם הטעם לכך שקודם המבול היו שנותיהם של בני-האדם באורך, ומהמבול ואילך נתקצרו ימיהם. דקודם המבול היה העולם קיים מצד רצון הבורא, ולא מצד זכויות הנבראים – ומצד רצון הבורא ("הלמעלה") אפשר לחיות באריכות ימים מופלגה. אבל אחר המבול, כשהעולם הזדכך והקב"ה מהווה אותו גם מצד זכות הנבראים, הרי מצד הנבראים החיים הם קצרים, "והיו ימיו מאה ועשרים שנה".

וכל זה הוא הכנה למתן-תורה: דאז צריכים ויכולים בני-ישראל ע"י עבודתם לחבר את ה"עליונים" (שהיו בגלוי באלף הראשון) ואת ה"תחתונים" (שהיו בגילוי אחר המבול) בכוח התורה

18 ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ד, ז.

19 וזהו הטעם הפנימי לזה שתוכחתו של נח לא נתקבלה. שהוא מפני הריחוק העצום מאור פני ה'. ומה שאדם וקין התעוררו בתשובה ה"ז מפני שהם נולדו בג"ע שהוא למעלה מהעולם.

והמצוות. שיתגלה בעולם מצד העולם, הקב"ה כמו שהוא מצידו ית'.

והשתא נבוא לבאר איסור השביתה לגויים שנתחדש אחר המבול:

כדי שיוכלו ישראל לחבר את העולם עם הלמעלה מהעולם, נתן הקב"ה בתוך העולם תכונה שהיא "למעלה מן העולם" – והוא יום השבת. וכמאמר חז"ל²⁰: "מה היה העולם חסר מנוחה, באת שבת באת מנוחה". דמנוחה משמעה שביתה ממלאכה, היפך מלאכת הבריאה. דזה נתחדש ביום השבת שיש בעולם גם את האפשרויות להיפך העולם ולמעלה ממנו.

ואמנם מתנה זו של הקב"ה ו"שבת שמה" נתן הקב"ה רק לישראל ("ביני ובין בני ישראל") – שרק הם יכולים לרומם את העולם (תחתונים) ולגלות בו את האלוקות (עליונים). ולכן בישראל ניכרת ומתגלית קדושת השבת (ועד שאפי' עם הארץ אינו משקר בשבת²¹. ועד בגשמיות ממש ש"אינו דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת, כמו שהוא דומה בשבת²² ועד ש"העיד על-זה אחד מן גדולי חכמי הרופאים, שבלייל שבת ויומו יש שינוי גדול בדפק שביד הישראל, מחמת הארת אור העונג העצמיית דיחידה כו"²³).

אבל "במנוחתו לא ישכנו ערלים" – דתפקידם ושליחותם של הבני-נח בעולם הוא לקיים את העולם שיעמוד במצב של בריאה, ולא של "היפך הבריאה" (שזהו ענין יום השבת) – ועל כן, כאשר הבן-נח שובת ממלאכה, ורוצה שהעולם יהיה באופן של היפך הבריאה, ה"ה מאבד את זכות קיומו ו"חייב מיתה".

וזה מה שרמז הכתוב שלימד דין איסור שביתה נכרים ב"עוד כל ימי הארץ וגו' לא ישבותו" – דהתינח קודם המבול, כיון שקיום העולם היה מצד ה"למעלה", לא היה נוגע באם הנכרי עובד ומקיים את העולם אם לאו. אבל מאז המבול, דהעיקר הוא שהעולם צריך להתנהל מכוח ה"למטה" – לכן נאסרו בני נח לשבות ולהכניס בעולם את הענין דלמעלה מן העולם, כיון שזה יהיה בסתירה לתוקף המציאות של העולם. ורק ישראל יכולים לאחד ולייחד את העולם עם בוראו²⁴.



20 פרש"י עה"ת בראשית ב, ב.

21 ירושלמי פאה רפ"ד.

22 ב"ר פי"א, ב. מכילתא יתרו ועוד. וראה נ"כ השו"ע אה"ע ס"ב ס"ח.

23 תורת חיים לאדמו"ר האמצעי ויקהל תרלב, א.

24 וזהו משמעות דברי הרמב"ם שאסר שביתה שלא "יחדשו דת" – דענין ה"דת" הוא למעלה מן העולם. ודבר זה נאסר על ב"נ.

פנינים

דרוש ואגדה

לבוא אל ה"תיבה" – ולצאת ממנה

בא אתה וכל ביתך אל התיבה
(ו. א')

מפורסמת היא תורת הבעל שם טוב על פסוק זה (הובא בהוספות ל'כתר שם טוב' ס"ח ואילך. ובכ"מ), אשר "תיבה" רומז לתיבות התורה והתפילה, ופירוש "בא אל התיבה" הוא שיהודי צריך "לבוא" ולהכניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפילה.

ולכאורה הדבר פלא, דהרי בהמשך הפרשה (ח. טו) מצווה הקב"ה לנח – "צא מן התיבה!" ולפירוש הבעש"ט, ש"תיבה" קאי על התיבות הקדושות דתורה ותפילה – איך ייתכן הדבר?

אלא שבאמת כך הוא הסדר בעבודת האדם, שמצד הכוונה של "דירה בתחתונים" נדרש הוא לצאת מהתבודדותו והסתגרותו בחדרו עם תיבות התורה והתפילה, ולהביא אל העולם כולו את אור הקדושה.

יחד עם זה, מוכרחת ההכנה של "בא אל התיבה". כלומר: ראשית כל צריך יהודי להשקיע עצמו בתוך ה"תיבה" דתורה ותפילה, ולהיות שם משך זמן של "שנה תמימה" (פרש"י פרשתנו ח, יד), הכוללת בתוכה את כל שינויי הזמנים האפשריים; ואז, כאשר חדור הוא בתורה ובתפילה ובכל הפרטים, יש בידו הכח לעבודה ד"צא מן התיבה" – שיוצא לעולם התחתון ומקדשו להיות "דירה לו יתברך".

(ע"פ שיחת מוצש"ק פ' חיי שרה תש"מ וש"פ נח תשמ"ה)

הוראה כפולה בעבודת השליחות

וישאר אך נח
אך נח – לבד נח, והו פשוטו; ומדרש אגדה: היה גונח וכוהה דם.
(ז. כג. רש"י)

כטעם שהיה נח "גונח וכוהה דם" – מביא רש"י ב' פירושים: א) "מטורח הבהמות והחיות". ב) "איחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם".

וכד דייקת בב' פירושים אלו, מורים הם דרך בעבודה:

הפי' הא', שנה היה "גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות" – מלמדנו עד כמה צריך יהודי להתמסר לשליחותו, להשפיע ולסייע לאלו הנמצאים בשפל המדריגה, ואפילו לכאלו שמצד מצבם הרוחני נדמים כ"בהמות" ו"חיות"; גם אם הדבר כרוך בטורח רב, עד כדי מצב של "גונח וכוהה דם" ר"ל, עליו להמשיך ולקיים את שליחותו, ויהי מה.

איברא, דכאשר יהודי מרגיל את עצמו שלא להתחשב בהטורח והקושי, אלא להתמסר לשליחותו של הקב"ה בכל מצב – עלול הוא לחשוב, כי כשם שהוא מוכן לוותר על מנוחת הגוף שלו וצרכיו הגשמיים, כך ינהג גם עם זולתו "בחזוק יד" ויתבע ממנו שיותר על צרכיו שלו;

וזהו שקמ"ל הפי' הב', שנה נענש רק משום "שאיחר מזונות לארי", והיינו כי לצרכי הזולת יש לדאוג בשלימות, ואם מחסירים בכך או אפילו רק מאחרים – מגיע על כך עונש ח"ו.

הווי אומר: מעצמך צריך אתה לתבוע מדרגות נעלות של "אתכפיא"; אולם בשביל הזולת צריך אתה להעמיד את כל מה שהוא צריך, "אפילו סוס לרכוב עליו ועבר לרוץ לפניו", בעתו ובזמנו!

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 53 ואילך)



דין שליחות בבין-נח

יקדים מחקירת הצפע"נ בגדר חיוב בנין התיבה, ויקשה באופן בניינה ע"י נח / יתלה ב' האופנים שמצינו ברש"י שהוא תלוי בחקירה הנ"ל אי החיוב הי' בהבני' עצמה או במציאות התיבה / יסיק בדרך אחרת דלכו"ע החיוב הי' בהבני' עצמה כמו בסוכה, ואיפליגו אי שייך שליח בבני נח

שייך בהו גדר שליחות, ויש שכתבו (מג"א או"ח סתמ"ח סק"ד. ב"ש אה"ע ס"ה סקי"ט. ועוד. וכ"ה דעת אדה"ז או"ח סתמ"ח ס"י-יא. וראה ברכ"י אה"ע ס"ה סקט"ז ופתחי תשובה שם סקי"ג. שד"ח כללים מערכת א' כלל מ') דליתא בהו.

ונראה לתלות בפלוגתא זו דברי רש"י לענין תיבת נח, דבפירושו לש"ס לכאורה סתר עצמו ממ"ש בפירושו על הכתובים, וכדלהלן. ובהקדם חקירת הגאון מרוגצוב (צפע"נ עה"ת עה"פ. וש"ג) לענין התיבה, אי המצוה שנתחייב בה נח היתה בהעשי' עצמה, היינו פעולת הבני', או "המצוה הוה המציאות ולא הבנין", היינו שהחיוב הי' להיות תיבה בנוי'.

הנה, כבר אמרו חז"ל (מדרש לקח טוב פרשתנו בתחלתו (ד"ה תמים הי' כו')) לענין הבנין,

א.

יקדים מחקירת הצפע"נ בגדר חיוב בנין התיבה, ויקשה באופן בניינה ע"י נח

לענין גדר שליחות, נחלקו הפוסקים אי בבני נח (דלית בהו שליחות לענין ישראל) איכא גדר שליחות מאחד לחבירו להיות שלוחו כמותו. יש שכתבו (שו"ת משאת בנימין סצ"ז. ש"ך חו"מ סרמ"ג סק"ה. ארעא דרבנן אות א' ס"ה¹) דשפיר

1) וראה מחנ"א הל' שלוחין סי"ד דאף בירושלמי דמאי ותרומות משמע דאין עכו"ם יכול להיות שליח לחבירו וכו' (וכמו שהקשה המג"א (או"ח סתמ"ח סק"ד) ומל"מ (רפ"ב מהל' שלוחין)), הנה מבבלי ע"ז (נג, ב) משמע דיש שליחות (אבל ראה ברכ"י אה"ע ס"ה סקט"ז, לקו"ש ח"א ע' 147 הערה 56). וראה ברכ"י שם, פתחי תשובה שם סקי"ג – דכן הוא דעת כמה פוסקים.

הנ"ל הי' ממתין לסוף הזמן עד שיראה שאינם שבים ואז יבנה בזמן קצר, ומהו שפרס הבנין לזמן רב³].

ובפשטות נראה הטעם לזה, כמו שכ' רש"י עצמו (ועד"ז הוא בדחו"ל הנ"ל⁴) דכל סיבת החיוב שנתחייב בבניית התיבה (אף ש"הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה"), היתה "כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישובו". פירוש, דהבני' עצמה היתה המעוררת לתשובה, ולכך במה שלא נזדרז בה נתקיים החיוב בשלימות יותר, דאז היתה פעולת הבני' טובה יותר ויראוהו יותר שנים. אמנם, אף לביאור זה עדיין איכא תימה, דאף לענין זה הי' יכול להזדרז בחיוב הבנין, ואח"כ הי' משאירה על תילה משך כל השנים, דודאי התיבה בבניינה תועיל לענין "שיראוהו כו' ושואלין אותו כו'". והדרא קושיין לדוכתא, מ"ט לא נזדרז לקיים החיוב.

ב.

יתלה ב' האופנים שמצינו ברש"י דהוא

תלוי בחקירה הנ"ל אי החיוב הי'

בהבני' עצמה או במציאות התיבה

ולזה נראה לחדש דהוא מגדר הבני' עצמה, היינו דהציווי עצמו הוכרח מחמת גדרו

ד"מאה עשרים שנה הי' משתדל בה", והביאה רש"י למימרא זו בפירושו על הכתובים (פרשתנו ו, יד)². ולכאורה תימה גדולה היא, מפני מה נתעכב נח כ"כ בקיום מה שנתחייב, ומ"ט לא נזדרז כלל לקיים הציווי (פרשתנו שם) ד"עשה לך תיבת עצי גופר וגו'", אף שבזה היתה תלוי' הצלתו וקיום כל העולם.

[וודאי ליכא למימר דבזה אכן עשה נגד הציווי, דהלא "נח איש צדיק תמים הי" (ריש פרשתנו). ואף להאומרים (סנהדרין קח, א. תנחומא פרשתנו ה. הובא בפרש"י ר"פ) דצדקותו היתה רק בערך לאנשי "דורותיו", מיהו בנוגע לתיבה נתפרש בכתובים עצמם שקיים החיוב כראוי, "ועש נח ככל אשר צוה אותו אלקים כן עשה" (שם ו, כב). ולומר שעייב הבנין מחמת מה שהובטחו מן השמים (בראשית ו, ג) לבטל הגזירה באם יעשו תשובה עד ק"כ שנה (ת"א ות"י ופרש"י שם), ולזה לא נזדרז בבניינה והעסיק עצמו להשיבם מחטאם, שבאם ישובו לא יזדקק לתיבה – גם זה אינו, דהא מ"מ אחר שנצטווה בבנין התיבה ולא נזכר בעת הציווי דבר וחצי דבר מענין הזמן, לא הי' לו להניח קיום החיוב. וגם, לדרך זו עדיין אינו מיושב מה שהאריך בהבני' עצמה משך כל ק"כ השנים, דלסברא

(2) בתנחומא פרשתנו (ה בסופו) "א"ר הונא בשם ר' יוסי ק"כ שנה הי' מתרה הקב"ה בדור המבול שמא יעשו תשובה כיון שלא עשו תשובה א"ל עשה לך תבת עצי גופר עמד נח ועשה תשובה ונטע ארזים כו' ואומר להן כך והי' מתרה בהן". ומפשטות הלשון משמע, שהק"כ שנה הוא זמן וענין בפ"ע ואינו שייך לבנין התיבה והתראתו של נח (ולהעיר מסדה"ד אלף תכב). אבל ראה עץ יוסף לתנחומא שם, שמפרש שההמשך "כיון שלא עשו תשובה א"ל עשה לך כו'" הוא פירוש למ"ש לפניו (ש"היה מתרה הקב"ה כו'). וראה הערה הבאה.

(3) ולהעיר שבתנחומא שם, מדובר רק על (אריכות) הזמן שהי' עוסק בנטיעת הארזים וגדילתן קציצתן. ובפדר"א פכ"ג: רבי תנחומא אומר חמישים ושתים שנה עשה נח בתיבה (וראה רד"ל שם). וראה סדר הדורות אלף תרנו.

(4) בארוכה יותר – אגדת בראשית פ"א, ב. תנחומא (באבער) בראשית לו. וראה פדר"א ומדרש לקח טוב שם.

מובן, דאדרבה – נזדרז נח ביותר בבנייה עד שהשלימה לבדו בק"כ שנים.

אמנם, בפירושו לסוכה (גב, ב ד"ה וכהן צדק, הובא בצפע"נ עה"ת ולסנהדרין שם) כ' רש"י דבבניית התיבה נשתתף עם נח גם שם בנו, ולהנ"ל דבעינן למימר דלרש"י הי' החיוב על נח לבנות הכל בעצמו, נמצאו דברי רש"י הללו סותרים. ואף דמצינו כבר כמ"פ שלא פירש רש"י הכתובים כדרך שפירש בש"ס, דבפירושו עה"ת אזיל יותר בתר פשטות הכתובים, ולא בדרך דרוש מדברי חז"ל וכיו"ב, מיהו וקוקים אנו לביאור בהא גופא, אמאי משמעות הכתובים בנדו"ד אינה כדברי בפירושו לש"ס.

וי"ל בזה, שהוא תלוי בחקירת הגאון מרוגזוב הנ"ל, דאי נימא דעיקר החיוב הי' רק ע"מ שינצל מן המבול, ודאי החיוב אינו בהבני' עצמה, רק בהתוצאה שתהי' התיבה בנוי', וא"כ לא נתחייב לבנות הכל בעצמו דאין המצוה בהבני' עצמה. אבל לפשטות הכתובים¹¹, שנאמר הציווי דוקא אחר שהזכיר הכתוב לענין חטא דור המבול ("קץ כל בשר בא לפני גו' והנני משחיתם את הארץ" ו, יג), וקודם שנתפרש ע"ד גזירת המבול עצמה ("ואני הנני מביא את המבול מים גו'" שם, יז) באיזה אופן תהי' כו'¹² – נראה יותר דאין הבני' רק ע"מ התוצאה שיוכל להנצל, אלא חיוב הי' בהבנין עצמו [אבל אין לומר דהכרח הכתובים הוא רק מהא דכתיב "לך", דהא מצינו בכ"מ שנאמר "לך" ואין פירושו דוקא כנ"ל, אלא

להתקיים כן, וכדמשמע ממ"ש רש"י "ולמה הטריחו בבנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה ושואלין אותו וכו'", היינו שמלכתחילה כן הי' מוכרח להיות קיום הציווי, וכאילו הוכרח כן ע"י הקב"ה במה שציווהו לבנות התיבה⁵.

דהנה, לשון הציווי הי' "עשה לך", שפירושו בפשטות הוא⁶ שנצטווה נח לעשות הדבר בעצמו⁷ (וכמ"ש האברבנאל: "עשה לך, כלומר שנח בעצמו יעשה התיבה ולא יצוה לעשותה לאחרים"). וע"פ מה שהעלה הגאון מרוגזוב בחקירתו הנ"ל, דלענין חיובים בכלל במקום שנאמר הציווי בלשון "עשה", החיוב הוא בפעולת העשי' גופא, ולא בהתוצאה הנעשית עי"ז (וכ"ה לענין איסורין, דהיכא שנאמר האיסור בלשון עשי' אינו עובר רק באם עושה בפועל האיסור, אבל ליכא חיוב בשנעשה ע"י גרם) – י"ל דה"ה בנדו"ד⁸, דאחר שנאמר הציווי בל' "עשה לך" הי' החיוב בהעשי' עצמה, ונמצא שנתחייב נח לעשות כל⁹ הבניין¹⁰ בעצמו. ולזה

5) וכן משמע במדרש לקח טוב שם כי מאה ועשרים שנה היה משתדל בה".

6) ובפרט שכאן אין לפרש: אתה משתמש בה ולא אחר (ראה רש"י בהעלותך י, ב).

7) משא"כ במעשה המשכן – שלא נאמר "לך" וקדמה לציווי "וכן תעשו" (תרומה כה, ט) ולאח"ז מפורש: כל חכם לב גו' ועשו את כל אשר צויתך (תשא לא, ו). וראה לקו"ש ח"א עמ' 164 ואילך.

8) עיי"ש בצפע"נ שמספקא לי' בנדו"ד (ע"פ פרש"י סוכה גב, ב). ובצפע"נ לסנה" שם (הובא בצפע"נ עה"ת שם) מכריע שבנדו"ד אינו כן.

9) משא"כ בלשון האברבנאל אינו מוכרח שס"ל דנח בעצמו הי' מוכרח לבנות הכל בעצמו, אלא בעיקר שלא יצוה לעשותה לאחרים והוא בעצמו לא יעשה כלום.

10) להעיר מלקו"ש ח"א ע' 183 בנוגע לבנין

המשכן, ולהעיר בצפע"נ לסנה' שם "והארכתי בזה גבי מקדש כו'", ובמהד"ת (ג, ב. הובא בצפע"נ עה"ת כאן) מחלק בין המשכן ומקדש דבמשכן דוקא הציווי הוא העשי', הבנין כו'. ואכ"מ.

11) להעיר ממשכיל לדוד לפרש"י עה"פ.

12) ורק רש"י מפרשו לפנ"ז (בראשית ו, ז).

"בשבילך"¹³ או "משלך"¹⁴].

חז"ל בסנהדרין (קת, סע"א ואילך), דלא מצינו שמה שהוכחת דור המבול היתה קשורה עם הבנין, רק נזכר בסתם "שהי' נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה כו". ואף מהמשך הגמרא ("אמרו לו זקן תיבה זו למה, א"ל הקב"ה כו") משמע דשאלתם היתה רק ממצייאות התיבה ("תיבה זו") ולא מבניינה. ותו, הא בש"ס לא נזכר כלל הא דהבנין נתמשך לק"כ שנה. ולכך בפירושו לש"ס נקט, דעיקר החיוב הי' בהתוצאה, ולכך לא הי' מחוייב לבנות הכל בעצמו.

ג.

יסיק בדרך אחרת דלכו"ע החיוב הי' בהבני' עצמה כמו בסוכה, ואיפליגו אי שייך שליח

בבני נח

והנה, מן המתבאר לעיל יעלה, דזה ודאי שבמקום שנתחייב על העש' עצמה, לא הי' יכול לצוות לאחרים לעשותה. ויש לומר בזה, דאף את"ל לענין חיובים שבתורה שמחוייבים בהעש' עצמה, דמותר לעשותם ע"י שליח (דע"י שנעשה לשלוחו חשיב "כמותו", כאילו עשה המשלח בעצמו)²⁰, מיהו גבי נח לא הי' שייך כל זה, דבבני נח ליתא דין שליחות²¹

לנטיעת הארזים כו"א א"פ לומר לכאורה שהי' ע"י שם שהרי גם יפת בנו הגדול לא הי' בן מאה לפני המבול (פרש"י בראשית ה, לב) – אבל אינו מתיישב בלשון רש"י סוכה שם: וקראו חרש ע"ש בנין בתיבה שבנה עם אביו.

20 ולהעיר מהסברת גדרי השליחות אם הוה כעושה בעצמו ממש – ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ג קו"א ת. לקח טוב (להר"י ענגל) בתחילתו. ובכ"מ. וראה בהנסמן במפענצ"פ פי"ב ס"א יב. ואכ"מ.

21 כ"ה בצפע"ג לסנהדרין שם. ועה"ת כאן "אם זה גדר שליחות גבי ב"נ".

וזהו שהקשה רש"י "הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה", דאין הקושיא בזה רק אמאי לא הצילו בדרך אחרת לגמרי (דבפשטות אין הקושיא הלזו חזקה, דזוהי דרך הרגילה להנצל מן המים. וזהו שלא הביא רש"י ל' הקושיא שבחו"ל¹⁵, "וכי לא הי' יכול הקב"ה להציל את נח באמונתו ובדבורו או להעלותו לשמים"), אלא עיקר התימה היא מפני מה נצטווה לבנות הכל בעצמו¹⁶ ("ולמה הטריחו בבנין זה"). וע"ז תירץ, שכוונת הציווי היתה ע"מ לעוררם לתשובה, שהוא ע"י עשיית הבני' עצמה¹⁷, ולכך הוטרח נח לעסוק בבנין¹⁸.

משא"כ בפירושו לש"ס¹⁹, אזיל כשיטת

13 ראה רד"ק עה"פ.

14 ראה פרש"י בהעלותך שם. סוכה ט, סע"א. כו, ב. ובכ"מ.

15 אגדת בראשית שם, וראה תנחומא באבער שם.

16 להעיר מפרש"י בראשית ה, לב.

17 אף שגם עשיית התיבה עצמה י"ל שמעורת תמי' ובמילא מעורר אותם לתשובה (כדלעיל סעיף ב') – ראה הערה הבאה.

18 כי מכיון שהציווי על בנין התיבה הוא [לא בשביל הצלה – שהרי "הרבה ריוח והצלה לפניו" – אלא] חובת גבורה (על נח) לעוררם בתשובה, הרי מובן, שכ"ז שצ"ל הפעולה לעוררם כו"צ"ל פעולתו של נח בבנין התיבה; משא"כ ההתעוררות כו"ע"י תיבה בני' (כנ"ל ס"ב) – הרי (נוסף לזה שיי"ל שאינו דומה להתמי' שמתעוררת ע"י אריכות פעולת הבנין, הנה) אין בזה פעולה התמידית של נח הגורמת להתעוררות כו'.

19 לכאורה י"ל עוד, שהציווי "עשה לך גו'" הוא רק על עצם בנין התיבה, משא"כ ההכנות להבני' – נטיעת ארזים השקיתן קציצתן ועשיית הקרשים כו' – הי' אפשר שיעשה גם ע"י אחר (שם)* [אלא שבנוגע

(* עפ"ז אולי יש ליישב (ראה רד"ל שם) מה שאיתא בפרד"א שם בשם ר' תנחומא המשים ושתים שנה עשה נח בתיבה (ועד"ז בסדר הדורות שם) – כ' הפעולות לפנ"ז כריתת הארזים כו' עשה ביחד עם בנו שם.

(באופן הנ"ל, דשלוחו יהי "כמותו").

ומצינו דוגמא להמתבאר כאן לענין חיוב בנין התיבה, שהחיוב הי' בהעשי' עצמה, מדין סוכה שאף בה כתיב "חג הסוכות תעשה לך" (ראה טז, יג), דגבי סוכה ודאי איכא מצוה בהבני' בעצמה, וכדמשמע ממ"ש בט"ז ובשו"ע אדה"ז (או"ח סתרמ"א) "שעשייתה אינה גמר המצוה, שעיקר המצוה כו". וכן מצינו (רמ"א ושו"ע אדה"ז שם סתרכ"ה), ד"מצוה לתקן הסוכה כו' מצוה הבאה לידו כו"²². ובירושלמי (ברכות פ"ט ה"ג)²³ איתא, דצריך לברך על בנין הסוכה – "לעשות סוכה".

22 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרמ"א ס"א (ט"ז שם) "שעשייתה אינה גמר המצוה שעיקר המצוה כו". רמ"א ושו"ע אדה"ז שם סתרכ"ה "מצוה לתקן הסוכה כו' מצוה הבאה לידו כו". וראה פרש"י מכות ח, א ד"ה השתא. רמב"ם הל' ברכות פי"א ה"ח. ועוד.
23 וראה לקו"ש חי"ז ע' 188 הערה 56, דגם להבבלי הוי מצוה ולא פליג רק בנוגע לברכה.

ועוד בדרך אחר אפ"ל, דבענין זה גופא תלוי הא דבפירושו לש"ס שינה מפירושו על הכתובים, דבפירושו לש"ס אזיל רש"י כשיטת הפוסקים דס"ל דאיכא שליחות בב"נ. וא"כ י"ל בדרך חדש, דאינו תלוי בחקירת הגאון מרוגצוב דלעיל, ואף בפירושו לש"ס אזיל כצד האחר הנ"ל, דהחיוב הי' בהבני' עצמה, מיהו בפירושו לש"ס ס"ל דשפיר מצי למעבד שליח אף בדבר שנתחייב בו על העשי' עצמה, ד"שלוחו של אדם כמותו" וחשיב כמי שעשה בעצמו, ולכך יכל שם להשתתף עמו. משא"כ בפירושו לכתובים (דאזיל בדרך הקרובה יותר לפשט), ס"ל דבמקום שנצטווה אדם על העשי' עצמה, אי אפשר שיקיימה ע"י שליח (כמשנ"ת כבר במק"א (לקו"ש ח"ט ע' 39 הערה 27)), ולכך נתחייב נח לבנות בעצמו.





זרעא חייא וקיימא - ביטחון בה'

להיות חזקים בבטחון בבורא העולם

במענה על מכתבה בו כותבת אודות מצב רוחה, תקותי' ומשאלותי' מהשם יתברך ויתעלה לילדים בריאים.

כיון שזו אחת מהמצוות החשובות ביותר של תורתנו הקדושה תורת חיים, צריכים להיות חזקים בבטחון בבורא העולם שהוא יתן את האפשרות שהיא ובעלה שיחיו יקיימו את המצוה. אבל מובן מאליו שאי אפשר להורות להקדוש ברוך על הלוח שזה מוכרח להיות בזמן מסויים, כפי שנראה לה, כי השם יתברך הוא מקור הטוב, הרי ודאי שהוא ברוך הוא יודע איזה זמן הוא טוב, ואז הוא ימלא את משאלות לבבה לטובה.

אך אפשר, מתוך בטחון חזק במילויי הבקשה, להתפלל שזה יבוא מה שיותר מהר, ומה שכותבת אודות איבוד התקוה חס ושלום, לבת ישראל אסור לומר זאת, כי השם יתברך הוא כל יכול ורוצה שלכל יהודי יהי' טוב לא רק ברוחניות אלא גם, אכן, בגשמיות.

בברכה שתפלתה בהאמור תקייים בקרוב ושיהיו ממנה בשורות טובות.

(תרגום מאגרות קודש חי"ב עמ' קט)

נותן התורה יעזור שיוכלו לקיים את המצוה כפי שהוא רוצה

במענה על מכתבה . . על פי בקשתה יזכירו על הציון הק' של חמי כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, למילוי משאלות לבה לטובה. וכיון שלידת ילדים היא אחת מהמצוות החשובות ביותר שהשם יתברך ציוה לכל אחד מבני ישראל, יש להיות חזק בבטחון בנותן התורה שהוא גם יעזור שיוכלו לקיים את המצוה כפי שהוא, ברוך הוא, רוצה.

מובן מאליו שצריך לעשות גם בדרך הטבע על פי הוראות של רופא מומחה בתחום זה, אבל בד בבד עם הבטחון שהשם יתברך, הרופא כל בשר ומפליא לעשות, יעזור בזה, ובזמן המתאים ובשעה טובה תוכל לבשר בשורות טובות בזה.

(תרגום מאגרות קודש חי"ב עמ' קלב)

צריך האדם לעשות מה גם בדרך הטבע

במענה על מכתבה . . בו כותבת אודות משאלות שיברכם השם יתברך בעוד ילדים חיים וקיימים נוסף על הבת שלהם שתליט"א ומוסיפה אשר בעלה לא רצה לשאול דעת רופא, מפני מה זה איזה שנים שלא נפקדו בבנים.

והנה ידוע הנהגת התורה אשר אף שהשם יתברך הוא בורא העולם ומנהיגו והרופא כל בשר ומפליא לעשות, בכל זה צריך האדם לעשות מה גם בדרך הטבע, ובלשון חכמנו זכרונם לברכה, התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ולכן צריך לדבר עוד הפעם עם בעלה שי' אשר הוא וגם היא יתבקרו על ידי רופא מומחה במקצוע ויעשו כהוראתו.

(אגרות קודש חי"ד עמ' שפג)





'יריד' בבית פושט הנבלות

כפי שהנשמות עומדות למעלה אין שום הבדל בין נשמה של תורה לבין נשמה של איש פשוט, וכן בהתגלותן אין שום הבדל בין נשמה לנשמה

בין הפרוש לפושט הנבלות

מורנו הבעל שם טוב נסע פעם עם תלמידיו הצדיקים לישוב רחוק, באותו ישוב גר פרוש שישב על התורה ועל העבודה, והתנור כליל מעניני העולם, ועל כל דבר הי' אומר 'כך קיבלתי מאליהו'. הי' בכוחו להסביר ענין לכל אחד, אפילו לאיש פשוט.

באותו ישוב גר גם איש פשוט, פושט נבלות, שהי' אומר הרבה תהלים, רק בשעת עבודתו, כשידיו היו מלוכלכות, לא אמר תהלים. הבעש"ט נכנס עם תלמידיו לביתו של האיש הפשוט, והורה להם לעצום את עיניהם ולהניח ידיהם על כתפיו, והחל לנגן ניגון, והם ראו מה שראו. התפלאו התלמידים מאוד, מהיכן מגיע ל'חורבה' קטנה כזו, 'יריד' שמיימי כה גדול.

לאחר מכן הלך הבעש"ט עם תלמידיו לביתו של הפרוש, ושוב הורה להם לעצום את עיניהם ולהניח ידיהם על כתפיו וניגן ניגון בלחש, ותלמידיו ראו נחשים ועקרבים.

הסביר להם הבעש"ט, כי למרות שכתוב בתנא דבי אליהו שהצם ארבעים ימים רצופים ופורש מעניני העולם, גם אם הוא עבד ושפחה, זוכה לגילוי אליהו, הנה יכול להיות שיהי' לו אמנם גילוי אליהו, אך לא גילוי הנשמה. והנחשים והעקרבים שראו, הם מגסות רוחו של אותו פרוש, שהם מהניצוצות של נחש הקדמוני.

לאחר מכן אמר הבעש"ט לתלמידיו שישמעו ברכה מיהודי פשוט זה, כי המילים שלו בוקעות רקיעים.

(ספר השיחות ה'תש"ד המתורגם ללה"ק עמ' צ-צא, ע"פ ספר השיחות התש"ד עמ' 98-99)

כל נשמה והשליחות שנועדה לה

כפי שהנשמות עומדות למעלה אין שום הבדל בין נשמה של בן תורה לבין נשמה של איש פשוט, וכן בהתגלותן אין שום הבדל בין נשמה לנשמה. הוד כ"ק רבנו הזקן גילה שהנשמות מתאימות אפילו בהתגלותן (ראה תניא פל"ב).

הוד כ"ק רבינו הזקן אומר שכל הנשמות מתאימות גם בהתגלותן.

לכאורה כיצד הן דומות? יהודי שכשמתעורר משנתו בשעה שלוש לפנות בוקר והמחשבה הראשונה שלו היא תוספות, רמב"ם, רא"ש – כפי שסיפר לי 'גדול' מסויים, שמלבישת הבגדים התחתונים עד לנטילת ידיים תורצו לו שתי תוספות – עד ליהודי בעל עגלה שמתעורר משנתו, נוטל ידיו, ומצווה לאשתו להשקות את הסוסים ולתת להם מספוא, והוא רץ בינתיים לבית הכנסת לצאת ידי חובת תפילה [אפדאוונען] – זו מלה קשה [אפדאוונען], אך בעל העגלה מבטא זאת מבלי להתבונן במה שהוא אומר – אם ישאלו עליו שתאמר שהוא כעת בבית הכנסת, ולמרות שהוא מתפלל במנין, מכל מקום, כיצד יכולים לומר ששתי הנשמות שוות?

אלא הענין הוא, לכל נשמה השליחות שלה, ומצד כח המשלח – כל הנשמות שוות. כל נשמה נשלחת לבצע שליחות שלה.

נשמות התועות

...כאשר נשמה יורדת מלמעלה להתלבש בגוף – יש לה השליחות שלה, אלא שיש להשתדל שלא להיות מן הנשמות הטועות.

כפי שמספרים בשם הוד כ"ק רבנו הזקן סיפור מגביר ובעל העגלה שלו.

גבירים, בעלי עסקים מזמנים עברו היו נוסעים להשיג סחורה רק בזמן מסויים בשנה, ובשאר הזמנים היו עוסקים בתורה. אירע שגביר ובעל העגלה שלו הגיעו לעיר ביום שישי אחר הצהריים. הגביר הלך לטבול לכבוד שבת, לבש בגדי שבת והלך לבית הכנסת. בלכתו ברחוב נתקל בעגלה גדולה ששקעה בבוץ, ומכיוון שעליו לקיים "עזוב תעזוב", ניגש לעזור. והיות שלא היתה לו שייכות לעבודה כזו, התלכלך כולו, ניזק ונעשה לבעל מום, וכך הגיע לבית הכנסת מלוכלך וניזוק.

ואילו בעל העגלה הלך אחרי המרחץ לבית הכנסת, הגיע לשם בשעה מוקדמת ואמר בינתיים תהילים. בפגשו בהרבה אורחים עניים שהגיעו ממרחקים, הזמין אותם אליו לשבת, עד שהגיעו למספר של עשרה. אחרי קבלת שבת כשרצה הגבאי לחלק את האורחים בין הבעלי-בתים שבעיר, אמרו כל האורחים שיש להם כבר היכן לאכול.

אחרי התפילה חוזר הגביר לאכסנייתו מלוכלך וניזוק ואילו בעל העגלה מוביל איתו עשרה אורחים לאכול סעודת שבת. הגביר קיים מצות "עזוב תעזוב", ובעל העגלה – מצות הכנסת אורחים.

לאחר מאה ועשרים, כשדינם בא לפני בי"ד של מעלה, פסקו שעל בעל העגלה לרדת למטה לקיים מצות "עזוב תעזוב" ועל הגביר לרדת ולקיים מצות הכנסת אורחים.

לכל אחד ישנה השליחות שלו, אלא שיש לדעת מהי השליחות, שלא להחליף בשליחותו של השני. . . אך מצד כח המשלח (כנ"ל) – כולם שווים.

(ספר השיחות ה'תש"ד מתורגם ללה"ק עמ' קמ ואילך, מתוך ספר השיחות ה'תש"ד עמ' 153 ואילך)

